

БОГДАН Б. В.,

кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри публічного
та міжнародного права
(Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана)

УДК 342.951

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2025.1.114>

ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСУВАННЯ ЗАХОДІВ У СФЕРІ ЗАХИСТУ КРИТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ ПІД ЧАС ДІЇ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

Воєнний стан, введений в Україні через повномасштабне вторгнення російської федерації, зумовив пріоритетне переорієнтування фінансових ресурсів в цілому і публічних фондів коштів зокрема на досягнення цілей національної безпеки, оборони, стійкості держави та підтримки критичної інфраструктури. Об'єкти критичної інфраструктури набули статусу стратегічно важливих, тому фінансуються за особливими процедурами та з пріоритетним доступом до бюджетних коштів.

Автором статті визначено, що управління фінансуванням об'єктів критичної інфраструктури здійснюється комплексом способів (засобів та методів), які спрямовані на забезпечення ефективного, цільового використання фінансових ресурсів в умовах як мирного часу, так і в умовах воєнного стану.

Встановлено, що фінансування заходів захисту інституту критичної інфраструктури в Україні є багатоканальною та багаторівневою системою, яка поєднує державні, місцеві та приватні джерела фінансування, включаючи міжнародну допомогу та гранти. Основна мета фінансування заходів у сфері захисту критичної інфраструктури полягає у забезпеченні її сталого функціонування, модернізації, фізичного та кіберзахисту об'єктів критичної інфраструктури.

Виокремлено види джерел фінансування заходів у сфері захисту критичної інфраструктури відповідно до вимог чинного законодавства та проаналізовано зміст Закону України «Про Державний бюджет України на 2024 рік», яким було передбачено сім бюджетних програм, кошти для яких мали спрямовуватись на відновлення України від наслідків військової агресії російської федерації.

За результатами проведеного дослідження автором виокремлено особливості фінансування заходів захисту критичної інфраструктури під час дії правового режиму воєнного стану, наведено їх загальну характеристику, узагальнено пріоритетні напрями фінансування.

Ключові слова: критична інфраструктура, об'єкти критичної інфраструктури, державне фінансування, заходи захисту, правове регулювання, воєнний стан, правовий режим.

Bohdan B. V. Features of financing measures in the field of protection of critical infrastructure during the legal regime of martial law

Martial law, introduced in Ukraine due to a full-scale invasion of the Russian Federation, led to a priority reorientation of financial resources in general and public funds, in particular, to achieve the goals of national security, defense, state stability and support for critical infrastructure. Critical infrastructure facilities have acquired the status of strategically important, therefore they are financed according to special procedures and with priority access to budget funds.

The author of the article determines that the management of financing of critical infrastructure is carried out by a complex of methods (means and methods) that are aimed at ensuring the effective, targeted use of financial resources in conditions of both peacetime and martial law.

It is determined that the financing of measures to protect the institution of critical infrastructure in Ukraine is a multi-channel and multi-level system that combines state, local and private sources of funding, including international assistance and grants. The main purpose of financing activities in the field of protection of critical infrastructure is to ensure its sustainable functioning, modernization, physical and cyber protection of critical infrastructure.

The types of sources of financing of measures in the field of protection of critical infrastructure in accordance with the requirements of the current legislation were allocated and the content of the Law of Ukraine "On the State Budget of Ukraine for 2024" was analyzed, which provided for seven budget programs, the funds for which were to be directed to restore Ukraine from the consequences of the military aggression of the Russian Federation.

According to the results of the study, the author singled out the features of financing measures to protect critical infrastructure during the legal regime of martial law, provides their general characteristics, generalizes the priority directions of financing.

Key words: *critical infrastructure, critical infrastructure objects, state financing, protection measures, legal regulation, martial law, legal regime.*

Постановка проблеми. Заходи у сфері захисту критичної інфраструктури є одним із пріоритетних напрямів фінансування держави в умовах дії правового режиму воєнного стану. Законодавством України визначено перелік джерел фінансування заходів у сфері захисту критичної інфраструктури. Фінансування інституту критичної інфраструктури являє собою комплексну систему, яка поєднує публічні та приватні фінансові ресурси, адже має стратегічне значення в умовах воєнного стану, наявних цифрових загроз та зростаючої залежності від міжнародної технічної допомоги.

В той же час фінансування заходів у сфері захисту критичної інфраструктури має певні особливості, які потребують детального дослідження.

Метою статті є огляд особливостей фінансування заходів у сфері захисту критичної інфраструктури під час дії правового режиму воєнного стану.

Стан дослідження. Критична інфраструктура на доктринальному рівні є предметом наукових розвідок досить тривалий час. Зокрема, І. А. Ботнаренко розглянуто поняття, зміст та законодавче визначення критичної інфраструктури [8], І. В. Уряднікова та В. М. Заплатинський досліджували наукові підходи до визначення терміну «критична інфраструктура» [9], С. С. Теленик досліджено критична інфраструктура як об'єкт адміністративно-правового регулювання [10].

Водночас Т. Богдан вивчала питання управління державними фінансами воєнного стану [11], К. М. Бліщук розглядала особливості управління публічними фінансами у воєнний період [12], Т. І. Єфименко досліджувала управління державними фінансами [13], Т. Ф. Куценко аналізувалась структура та зміст публічних фінансів в Україні [14], О. О. Прутською значна увага приділялась теоретичному аспекту змісту та структури публічних фінансів [15].

З урахуванням вищенаведеного, є об'єктивна необхідність у виокремленні особливостей фінансування об'єктів критичної інфраструктури під час дії воєнного стану, що обумовлює актуальність цього дослідження.

Виклад основного матеріалу. Військова агресія російської федерації проти України, через яку в Україні було введено воєнний стан на підставі Указу Президента України [1], є фактором виникнення значної кількості масштабних руйнувань на всій території України. Серед об'єктів, як зазнали та продовжують зазнавати систематичних фізичних руйнувань – об'єкти

житлового сектору, об'єкти промисловості, об'єкти транспортної інфраструктури зокрема та об'єкти критичної інфраструктури в цілому. Протистояння постійним нищівним атакам з боку російської федерації на об'єкти критичної інфраструктури одночасно пов'язане із захистом об'єктів критичної інфраструктури, а також відновленням завданих пошкоджень, модернізацією об'єктів критичної інфраструктури за допомогою залучення фінансових ресурсів, в тому числі міжнародної підтримки.

Відповідно до пункту 9 статті 1 Закону України «Про критичну інфраструктуру» [2] критична інфраструктура – це сукупність об'єктів критичної інфраструктури. Статтею 10 цього Закону встановлюється категоризація об'єктів критичної інфраструктури, яка здійснюється секторальними органами у сфері захисту критичної інфраструктури, а статтею 30 цього Закону визначено джерела фінансування заходів у сфері захисту критичної інфраструктури, до яких віднесено:

- кошти державного бюджету та місцевих бюджетів,
- власні кошти операторів критичної інфраструктури,
- кредити банків,
- кошти міжнародної технічної допомоги,
- інші джерел, не заборонені законодавством.

Слід зауважити, що перелік джерел фінансування заходів в сфері захисту об'єктів критичної інфраструктури, який міститься в статті 30 вищевказаного Закону, не є вичерпним та передбачає використання інших джерел, які не заборонені законодавством.

У відновленні об'єктів критичної інфраструктури беруть участь суб'єкти різного рівня та статусу: державні органи, які формують та реалізують відповідну державну політику; установи, що виступають замовниками робіт та послуг; фінансові організації, які сприяють фінансуванню та наданню грошових коштів.

З державного бюджету України фінансуються програми безпеки та оборони (через Міністерство фінансів України, Раду національної безпеки і оборони, Кабінет Міністрів України); створюються цільові програми в межах галузевих міністерств; виділяються кошти на цифрову трансформацію та кібербезпеку.

З місцевих бюджетів здійснюється забезпечення об'єктів місцевого значення, фінансування заходів із фізичної безпеки, створення резервів (енергії, води) на випадок виникнення надзвичайних ситуацій.

За результатами змісту Закону України «Про Державний бюджет України на 2024 рік», можна зробити висновок, що цим Законом було передбачено сім бюджетних програм, кошти для яких мали спрямовуватись на відновлення України від наслідків військової агресії російської федерації. В тому числі Додатком 8 до цього Закону передбачено Перелік кредитів (позик), що залучаються державою до спеціального фонду Державного бюджету України на 2024 рік від іноземних держав, іноземних фінансових установ і міжнародних фінансових організацій для реалізації інвестиційних проєктів [3]. За рахунок кредиту (позики) реалізовувались такі проєкти, як:

1) Проєкт «Зміцнення системи охорони здоров'я та збереження життя (Heal Ukraine)» в обсязі 100 000 тис. євро (кредитором є Міжнародний банк реконструкції та розвитку), за програмною класифікацією видатків на відновлення і розвиток стійкої національної моделі медичної галузі України;

2) «Проєкт розвитку міської інфраструктури – 2» в загальному обсязі 326 568 тис. дол. США (кредитором є Міжнародний банк реконструкції та розвитку), в межах якого передбачалась субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на відновлення об'єктів критичної інфраструктури в рамках спільного з Міжнародним банком реконструкції та розвитку проєкту «Проєкт розвитку міської інфраструктури – 2» на суму 519 488,2 тис. грн;

3) Проєкт «Надзвичайна кредитна програма для відновлення України» в обсязі 200 000 тис. євро (кредитором є Європейський інвестиційний банк), в межах якого передбачалась субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам для реалізації проєктів в рамках Надзвичайної кредитної програми для відновлення України на суму 2 346 552, 0 тис. грн;

4) Проєкт «Програма розвитку муніципальної інфраструктури України» в обсязі 400 000 тис. євро (кредитором є Європейський інвестиційний банк);

5) Проєкт «Програма з відновлення України» в обсязі 340 000 тис. євро (кредитором є Європейський інвестиційний банк) із субвенцією з державного бюджету місцевих бюджетів на реалізацію проєктів в рамках цієї Програми на суму близько 4,5 млрд грн;

6) Проєкт «Відбудова пріоритетних інфраструктурних об'єктів (мостів)» в обсязі 30 795 тис. євро (кредитором є Уряд Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії);
За даними інфографіки аналітичного центру StateWatch 10,9 млрд грн коштів державного бюджету у 2024 році було заплановано витратити на відбудову України [4].

В той же час в контексті джерел фінансування заходів у сфері захисту критичної інфраструктури у вигляді коштів міжнародної технічної допомоги, в 2024 році між Україною та Французькою Республікою було підписано грантову угоду на суму 200 млн євро про сприяння відновленню та підтримки критичної інфраструктури, кошти від якої першочергово спрямовувались на розмінування території України та проєкти з відновлення та підтримки критичної інфраструктури і пріоритетних секторів економіки України [5].

При цьому значна роль у фінансуванні відбудови України відводиться фонду ліквідації наслідків збройної агресії, який було створено восени 2022 року як бюджетну програму спеціального фонду державного бюджету для ліквідації наслідків (в тому числі гуманітарних, соціальних, економічних), які були спричинені військовою агресією російської федерації проти України, і спрямований на відбудову, посилення захисту критичної інфраструктури та компенсації за знищені або пошкоджені внаслідок російського вторгнення та систематичних атак об'єкти житлового призначення. Головним розпорядником коштів цього фонду було визначено Міністерство фінансів України. В 2023 році було затверджено Порядок використання коштів фонду ліквідації наслідків збройної агресії [6], яким визначено механізм використання коштів цього фонду.

Проте з часом головним розпорядником та відповідальним виконавцем цієї бюджетної програми визначено Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури України відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України «Про виділення коштів з фонду ліквідації наслідків збройної агресії» [7]. За ініціативи Міністерства розвитку громад, територій та інфраструктури України було внесено зміни до Порядку використання коштів фонду ліквідації наслідків збройної агресії, завдяки чому громади отримали можливість подавати регіональні проєкти відновлення через систему DREAM напяму до міністерств.

Серед особливостей фінансування заходів у сфері захисту критичної інфраструктури вважаємо за необхідне виокремити такі, як:

1) *міжсекторальність* – фінансування розподіляється між різними секторами – енергетикою, охороною здоров'ям, транспортом, ІТ, зв'язком, логістикою;

2) *пріоритетність* – об'єкти критичної інфраструктури фінансуються в першу чергу з державного бюджету;

3) *спрошене бюджетне планування* – скорочено терміни погодження та дозволено перерозподіл коштів між програмами;

4) *оперативність закупівель* – відповідно до чинного законодавства закупівлі для критичної інфраструктури дозволяється здійснювати без Prozorro;

5) *нерівномірність* – пріоритет у фінансуванні отримують галузі з високим рівнем загроз (енергетична, військова інфраструктура);

6) *конфіденційність* – частина фінансів та витрат не розголошуються з міркувань забезпечення національної безпеки;

7) *воєнна координація* – рішення про фінансування приймаються спільно з військовими адміністраціями;

8) *непередбачуваність* – умови воєнного стану вимагаються оперативного перегляду статей фінансування в умовах збройних та технічних атак об'єктів критичної інфраструктури;

9) *залежність від зовнішньої підтримки* – ключові модернізаційні проєкти зазвичай реалізуються за кошти партнерів.

Підсумовуючи викладене вище, зауважимо, що попри триваючий воєнний стан заходи з відновлення України здійснюються систематично. Об'єкти критичної інфраструктури в Україні фінансуються з багатьох джерел, серед яких ключову роль відіграє державний бюджет, міжнародна допомога та фінансові ресурси приватного сектору. Ефективне поєднання таких джерел фінансування створює передумови стійкості держави до кризових викликів. Пріоритетними напрямками фінансування залишаються відбудова пошкодженого житла, соціальних об'єктів, захист та відновлення об'єктів критичної інфраструктури.

Список використаних джерел:

1. Про введення воєнного стану в Україні : Указ Президента України від 24.02.2022 № 64/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text>
2. Про критичну інфраструктуру : Закон України від 16.11.2021 № 1882-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1882-20#n95>
3. Про Державний бюджет України на 2024 рік : Закон України від 09.11.2023 № 3460-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-20#Text>
4. Понад 10 млрд грн бюджетних коштів планується витратити на відбудову у 2024 році. Інфографіка. Новини. 30.01.2024. URL: <https://statewatch.org.ua/publications/ponad-10-mlrd-hrn-biudzhethnykh-koshtiv-planuietsia-vytratyty-na-vidbudovu-u-2024-r/>
5. Україна й Франції підписали грантовий договір на 200 млрд грн. Інформаційне агентство «Інтерфакс-Україна». 21.10.2024. URL: <https://interfax.com.ua/news/economic/1022123.html>
6. Про затвердження Порядку використання коштів фонду ліквідації наслідків збройної агресії : Постанова Кабінету Міністрів України від 10.02.2023 № 118. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/118-2023-%D0%BF#n10>
7. Про виділення коштів з фонду ліквідації наслідків збройної агресії : Постанова Кабінету Міністрів України від 05.03.2024 № 247. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/247-2024-%D0%BF#Text>
8. Ботнаренко І. А. Критична інфраструктура в Україні та її складові: поняття, зміст та законодавче визначення. *Інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності органів сектору безпеки і оборони України*: матеріали Науково-практичної конференції (Львів, 22 грудня 2023) / упорядник: Т. В. Магеровська. Львів : ЛьвДУВС, 2024. С. 17-21. URL: https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/6900/1/22_12_2023.pdf#page=43
9. Уряднікова І. В., Заплатинський В. М. (2020). *Наукові підходи до визначення терміну «критична інфраструктура»*. *Вісті Донецького гірничого інституту*. № 2. 2020. DOI: <https://doi.org/10.31474/1999-981X-2020-2-184-193>
10. Теленик С. С. (2018). Критична інфраструктура як об'єкт адміністративно-правового регулювання. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. № 1 (15). URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/6663/1/17.pdf>
11. Богдан Т. Управління державними фінансами воєнного стану. Суспільно-політичний інтернет-портал «Бізнес Цензор». 19.09.2022. URL: https://censor.net/biz/columns/3368052/upravlinnya_derjavnymy_finsamy_voennogo_stanu
12. Бліщук К. М. (2023). Особливості управління публічними фінансами у воєнний період. *Ефективність державного управління*. № 70/71. С. 62-67. DOI: <https://doi.org/10.36930/507008>
13. Єфименко Т. І. (2023). Управління державними фінансами в період воєнного стану та повоєнної відбудови України: науковий супровід трансформацій. *Фінанси України*. № 1. С. 7-25. DOI: <https://doi.org/10.33763/finukr2023.01.007>
14. Куценко Т. Ф. (2016). Публічні фінанси в Україні: зміст та структура з урахуванням сучасних тенденцій розвитку. *Економіка та держава*. Вип. № 6. С. 62-66. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/197269618.pdf>
15. Прутська О. О. (2021). Зміст та структура публічних фінансів: теоретичний аспект. *Приазовський економічний вісник*. Вип. 3 (26). С. 131-135. DOI: <https://doi.org/10.32840/2522-4263/2021-3-23>

